

**Рецензія на монографію:
Бегей І. Українська лівиця Галичини: теорія та практика
(кінець XIX – перша третина XX ст.): монографія/ Ігор Бегей,
- Київ: Університет банківської справи НБУ, 2015. – 404 с.**

О.А. ТРЕТЯК

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ,
Україна

**Review of monograph : I. Begej Ukrainian Galicia left hand : Theory and Practice
(end of XIX - the first third of the twentieth century.): Monograph / Igor Begej
- Kyiv University of Banking NBU, 2015. - 404 p.**

O.A. TRETIAK

The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university, Dnepropetrovsk, Ukraine

Політико-ідеологічні засади формування української лівиці Галичини наприкінці XIX – першій третині XX ст. – одна із тих історіографічних лакун, яка в останні десятиліття надзвичайно повільно заповнюється новими міждисциплінарними дослідженнями, навіть незважаючи на те, що на сучасному етапі українського державотворення представляє значний інтерес не тільки для науковців, але й для широкого загалу. За понад століття, що минуло від часу виникнення перших громадсько-політичних українських інституцій лівиці в Галичині, науковці недостатньо зверталися до вивчення їх діяльності, незважаючи на те, що представники лівих політичних сил відіграли важливу роль у державотворчому процесі 1917 – 1921 рр. у Галичині та Наддніпрянщині, у міжвоєнний період XX ст., здебільшого, відстоювали соборницькі та державницькі гасла, хоча, зважаючи на специфічну ідеологічну програму, нерідко діяли на шкоду українському визвольному руху. Монографія Ігоря Бегея – одна з перших спроб (якщо не перша), комплексного дослідження процесу виникнення й діяльності партій та громадсько-політичних організацій лівого спектра у Галичині наприкінці XIX – першій третині XX ст. (мова, звичайно, про РУРП, УРП-УСРП, УСДП, УПП, КПСГ, КПЗУ, Сель-Роб та ін.).

Завдяки скрупульозному опрацюванню джерел, зокрема архівних матеріалів, мемуаристики, тогочасної періодичної преси, автор фахово дослідив: політичні доктрини соціал-демократії та неомарксизму в історії політичних вчень; суспільно-політичне тло діяльності лівиці в Галичині; програмні, політико-правові засади діяльності партій лівого спрямування; організаційні принципи функціонування РУРП, УРП-УСРП, УСДП, комуністичних партій та організацій; ідеологічну складову соціалістичного та комуністичного руху в Західній Україні; ставлення лівих політичних сил до владних інституцій Австро-Угорської імперії, ЗУНР, Польської держави, радянського

режиму на Наддніпрянщині; взаємини лівиці з українськими партіями та громадськими організаціями; особливості становлення неукраїнського лівого руху в Галичині; соціально-економічні, національно-культурні аспекти діяльності лівих політичних сил. Узгодження об'єкта з предметом дослідження, коректне використання методологічних прийомів створило підґрунтя для отримання результатів, які містять наукову новизну та мають практичну цінність.

Не викликає заперечень структура роботи: вона побудована за проблемно-хронологічним принципом, розділи монографії відзначаються чіткою внутрішньою логікою та глибоким аналізом, що сприяло реалізації задумів автора. Для опрацювання проблематики дослідження Ігор Бегей використав значне коло історико-політичної літератури, основні структурні елементи якої окреслені у першому розділі. До вагомих позитивів монографії варто віднести глибокий аналіз законодавчої бази Австро-Угорської імперії, ЗУНР та Другої Речі Посполитої, яка стосується регламентації діяльності української лівиці в Галичині, використання матеріалів органів державної влади, поліції, а також, безумовно, поточної документації та періодичної преси громадсько-політичних організацій. Роботу вдало доповнюють мемуари лідерів українських політичних партій лівого спектра.

У системному й цілісному вигляді у монографії представлені основні розділи роботи. Проте, розпочинаючи розгляд базових проблем, Ігор Бегей розкриває особливості методології праці, зокрема зупиняється на тлумаченні терміну «українська лівиця» вважаючи, що це: 1) сукупність соціальних і демократичних ідей, сформованих в українському суспільстві з часів Княжої доби на ґрунті споконвічних національних звичаєвих, традиційних, моральних норм; 2) діяльність лівих організацій, які, окрім соціальних і демократичних ідеалів, сповідували та намагалися здій-

© О.А. Третяк, 2015

снити українську національно-державницьку ідею, захистити, зберегти і примножити українську культуру і духовність, відродити українську державність; 3) теоретична спадщина мислителів і діячів, які обґрунтовували неподільність соціального і національного визволення українського народу. Принагідно відзначимо два фактори, які притаманні монографії автора:

1) цілісність рецензованого дослідження адже монографія, на нашу думку, не має бічних, другорядних сюжетів;

2) міждисциплінарний характер праці, що продиктовано предметом дослідження (логіка дослідження диктувала необхідність виходу за межі політико-правової науки та залучення ідей і знань звісно з історії, а також етнопсихології, конфліктології, соціології тощо).

Отже, насамперед автор констатував, що у досліджуваній період політичні сили лівого спектра Галичини функціонували у політико-правовому полі трьох держав – Австро-Угорської імперії, ЗУНР та Другої Речі Посполитої. Кожна з держав виторвила специфічні умови для функціонування політичних партій та громадських організацій, не толерувала/толерувала розвиток національно-культурного руху українців краю.

Упродовж другої половини XIX ст. український лівий рух виникає і формується в умовах бездержавності, поділу українських земель між Російською й Австро-Угорською імперіями, панування двох монархічних режимів – абсолютистського (самодержавного) російського і конституційно-парламентського австрійського. Зрозуміло, що сприятливіші умови для його розвою склалися на підавстрійських українських землях. Однак як у Наддніпрянській, так і в Наддністрянській Україні це був рух бездержавної, поневоленої нації, який не лише переслідувався державними органами обох імперій (щоправда, різною мірою), а й зазнавав утисків від соціал-демократичних рухів панівних націй – російської, австрійської, польської, угорської.

Таким чином, українські партії лівого спрямування Галичини, за невеликим винятком, діяли у вкрай несприятливих суспільно-політичних умовах, а після включення території Західної України до складу Польської держави, розпочалася широкомасштабна колонізація українського населення краю, ліквідація українських освітніх установ та організацій.

Значну увагу (і небезпідставно!) Ігор Бегей у монографії приділив програмі УРП-УСРП адже у ній, за твердженням дослідника, «було скристалізовано велику філософію всеукраїнського відродження». Ідеологія партії відповідала того-

часним життєвим реаліям та була спрямована на досягнення господарської, національно-політичної та культурної свобод українського працюючого люду.

Дослідник констатує, що у міжвоєнний період XX ст. ставлення до Польської держави було визначальним питанням для партій лівиці Західної України. Проте, тільки соціалісти-радикали послідовно критикували польський владний режим, а також автономістичну тактику УНТП-УНДО. Натомість соціал-демократи в другій половині 1930-х років епізодично підтримували постулат автономії, але без ухвалення відповідного рішення керівними органами партії, а комуністичні сили були заборонені на початку 1920-х рр., що поставило їх за рамки правового поля політичної системи Польщі. Соціально-економічне питання – одне з найважливіших питань у діяльності партій лівого спектра. Зважаючи на цей чинник автор значну увагу приділив діяльності членів УРП-УСРП, комуністів в економічній сфері. Відзначено, що соціалісти-радикали намагалися розв'язати земельне питання (радикали відіграли істотну роль у прийнятті 14 квітня 1919 р. аграрного закону), сприяли організації кооперативів, які мали стати не лише способом підвищення життєвого рівня селян, але й однією із форм національно-визвольної боротьби українців за свою державу. Також члени партії боролися за створення української професійної організації селян – «Селянської Спілки», яка провадила боротьбу з визиском на селі. Комуністичні сили декларували право усім на рівний доступ до праці та її відповідну оплату, свободу конкуренції, боротьбу проти монополій. Відрадно, що особливу увагу дослідник приділив питанню кристалізації національно-культурної програми партій лівого спектра. Демократизація шкільного управління, безоплатність освіти в державних навчальних закладах, розвиток дошкільної, середньої, фахової і вищої освіти, вільний доступ до навчання хлопців і дівчат, державне утримання сиріт та малозабезпечених дітей, матеріальна підтримка існуючих навчальних закладів місцевими громадами – базові програмні принципи партій лівого спектра у національно-культурній сфері.

Вважаємо, що одержані автором результати матимуть й практичне застосування, насамперед в узагальнюючих працях з політології, партології, історії України та спеціалізованих лекційних курсах. Вищесказане дає підстави стверджувати, що монографія відзначається оригінальністю та самостійністю наукового пошуку, виконана на високому науковому рівні, є політичним внеском у розвиток політичної науки.

Третяк Олексій Анатолійович – доктор політичних наук, доцент
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
Адреса: 49010, м. Дніпропетровськ, пр. Гагаріна, 72

Tretyak Oleksii Anatoliiovych – doctor of political sciences, associate professor
The Oles Honchar Dnepropetrovsk national university
Address: 72, Gagarin Av., Dnepropetrovsk, 49010, Ukraine